

bratstva i jedinstva na oijeloj dužini kroz Hrvatsku. A ovo je dužan izvršiti Fond za ceste SR Hrvatske. (Kako se vidi, nije Fond za [auto]puteve!) Konačno, u pitanju je manji ispravak, ali vidljiv i važan; njime će se stvar vratiti na svoje mjesto. Naravno, i dalje će ostati i put i cesta i auto-cesta, no svako u svome pravom značenju. Potrebno je imati više razumijevanja, osjetljivosti i smisla za materinski jezik, za jezičnu kulturu, i sada i unaprijed. Sve dok bude postojao naziv autoput uz naše ceste, u nazivima poduzeća ili drugdje, kvarit će naš dobar jezični osjećaj i stvarati pometnju i zbrku u izražavanju, suprotstavljat će se tisućljetnoj jezičnoj praksi. Svatko će se pametan i dobro namjeran složiti kako ovo nema zdrava smisla; ako produži dosadašnja praksa, riječ autoput svest će se na službenu upotrebu, na imenovanje nekoliko cesta, a svagdje izvan ovoga ostat će auto-cesta. I koliko god naziv bio ozgo potvrđivan, ostat će sužen i okamenjen. Četvrt je stoljeća pokazala da nije prihvaćen, a ovo je čvrst jamac da neće po- sve ni u buduće.

Ne radi se o pretjeranu čistunstvu, o jezikoslovnom cjepidlačenju, u pitanju je odbacivanje jednog nanosa koji se nije sleg- nuo na našem tlu, već lebdi i tako muti bistré tokove.

Mate Šimundić

KRITIKA TREBA BITI OBJEKTIVNA I ODGOVORNA.

U Jeziku, XVIII, na str. 60. i 61. dr Mate Šimundić, profesor Pedagoške akademije u Mariboru, u članku O ravnopravnosti jezika na željeznici upućuje oštru kritiku na adresu ŽTP-Zagreb što u željezničkim vagonima piše »sjedište br. . . ., a ne sjedalo br. . . .« Za »sjedište kaže da je samo jekavizirani oblik ekavizma sedište, a »mjerodavni su na željeznici valjda zaključili da su stvar uspješno riješili kad su bukvalno ekavski oblik presedlali u jekavski«. U ŽTP »izgleda da ne haju puno zbog ovih i ovakvih *nepravilnosti* (istakao P. R.) u svojoj ustanovici. Kao jezični stručnjak i predavač hrvatskoga književ-

nog jezika dr Šimundić daje zatim autorita- tivno definiciju značenja riječi sjedište kao »mjesto (zgrada, selo, varoš, grad) gdje se nalazi kakva ustanova, jedinica vlasti, uprava političke organizacije, narodna skupština, vlada i slično . . ., a ono mjesto na kojemu sjedi čovjek je sjedalo, obično je to dio klupe, stolice, fotelje i sl.« Autor članka se ljuti što su se za željeznicom povelja i autobu- sna poduzeća, pa se tako »sjedište« s tim značenjem proširilo po čitavoj Jugoslaviji.

Ako visokokvalificirani jezični stručnjak i k tome profesor na visokoj školi tako piše, a stručni časopis za kulturu hrvatskoga jezika to štampa bez ograde, onda svaki čitalac to- ga članka mora takvu tvrdnju primiti kao točnu i apsolutnu istinu. Ja se ovdje ograni- čavam samo na leksikografsku ili semantič- ku istinu, tj. da li tumačenje značenja riječi »sjedište« kako ga daje autor odgovara stvar- nom stanju ili je to njegovo subjektivno i samovoljno tumačenje.

Kako sam posumnjao u autorovu definici- ju, otvorio sam Rječnik JAZU kao najveći autoritet za semantiku riječi i uz natuknicu »sjedište« pročitao definiciju koja glasi: sjē- dište – mjesto gdje se sjedi; sprava za sje- denje (stolac, klupa i sl.); prijesto; mjesto vladanja ili vršenja vlasti; mjesto boravka«. Kako vidimo, prvobitno, primarno ili pravo značenje te riječi baš je ono koje autor član- ka odbacuje, a značenje koje autor daje toj riječi sekundarno je ili preneseno. Potvrdu za takvo značenje donosi Rječnik JAZU iz najstarijih hrvatskih rječnika: J. Mikalje (1649): sjedište, sto; sedia; sedes, sedile; sje- dišta u lađi al' galiji, banchi della barca, transita, I. Belostenca (Zagrabiae, 1740): subsellium, podklupica, priprosteja klup, se- dališče, seditšče, A. della Belle (1728): banco, stromento di legno dà sederci più persone insieme; subsellium, sjedalište, sto, sjedište, posadište; – sedia, sedes; sjednica, sjedište, sjedalište, stolac, s primjerom iz Dž. Palmotića: Vrh sjedišta podignuta postavljaju nje- ga sjesti; – stallo, luogo de' canonici in coro; stallum; sjedište, sjedalište; sedile; zgrađeno sjedište; – poggio, murello da sedere; gra- đeno sjedište, i J. Stullija (Dubrovnik, 1806): sjedište; sedia, trono, cattedra, sessibulum,

sedes, s primjerom iz Ignacioja Đorđića, *Uzd. 10*: Iz nebeskijeh sjedišta rajskih dvoran čete bijele u kolovrat doli rinu vječnijeh o-ganj u pučinu. Potvrde za navedena značenja navode se zatim iz tekstova hrvatskih pisaca od 17. do 19. stoljeća: I. Gundulića, B. Kašića, I. Đorđića, S. Rose, Đ. Bašića, P. Kneževića, N. Marčija i B. Zuzerija. Od srpskih pisaca potvrde su iz tekstova pisaca 19. stoljeća: Vuka, Daničića, K. Crnogorca i M. Šapčanina.

Na sličan način postupio je autor članka dajući definiciju značenja glagola »baviti se« i gl. im. »bavljenje«. Mjesto upozorenja na vratima W. C. u vagonima putničkih vlakova »Zabranjena upotreba za vrijeme bavljenja voza u stanici« autor članka predlaže »Zabranjena upotreba u stanici za vrijeme stajanja vlaka ili dok vlak stoji«, jer »u Hrvata glagol 'baviti se' znači 'zanimati se čime ili kime', u Srba znači, 'mirovati, stajati'. Ovakvo je ispalo za Hrvate da se vlak zanima čime ili kime, što je za naš jezični osjećaj prava besmislica«. Ne ulazeći u opravdanost zahtjeva u vezi s tekstom upozorenja na vratima, zadržat ćemo se na definiciji glagola, baviti se i pokazati koliko ona odgovara istini. Otvorio sam Rječnik naše Akademije i evo što tamo stoji s. v. baviti: »degere, perpeti, comparare, morari, occupari. – Dolazi istom od početka prošloga vijeka (prem da složeno izbaviti itd. dolazi od prvijeh vremena), između rječnika u Stulićevu i Vukovu (gdje je samo sa se) ... Glavno je značenje: vršiti bivanje; od tuda vrijeme u koje što biva provoditi, što god što biva podnositi; činiti da što bude, da se nađe, dobavljati; svoje bivanje vršiti, nahoditi se, biti; svoje bivanje oko čega vršiti, raditi oko toga«. Zatim dalje pod »3. sa se a) refl. morari, versari aa) u najprostijem smislu; na nekome mjestu ili njeko vrijeme biti, sam ili s kim«, s potvrdom iz J. Kavanjina i V. Došena. S istim značenjem, ali bez refleksiva se, navodi se potvrda iz teksta I. Đorđića. Od srpskih pisaca potvrde su za to značenje od Vuka i Daničića. Za drugo značenje 'zanimati se čime' navode se potvrde iz više hrvatskih i srpskih pisaca. U Rječniku hrvatskosrpskoga književnog jezika Matice hrvatske s. v. baviti

1. (na čemu, u čemu) v. baviti se, navodi se potvrda iz Fr. Markovića: U poslu tako bavi svakidanjem naš Bruno, a uz baviti se 1. biti (negdje), zadržavati se, nalaziti se, provoditi vrijeme, prebivati, navodi se potvrda od Milana Begovića: Bivio se... u Beču, u Italiji i u Parizu. Potvrdu za to značenje nalazimo i u zbirci pripovijedaka »Dani gnjeva« I. G. Kovačića (Zagreb, 1936, str. 56): Evo, već dva mjeseca bavi se u nas. Za značenje pod 2. (čim, o čemu, oko čega) a. zanimati se... navode se potvrde iz hrvatskih pisaca: Matoša, Fr. Mažuranića i Kozarčanina, a od srpskih pisaca: Đ. Jakšić, Vl. Popovića i J. Prodanovića. Glagol 'baviti se' sa značenjem, 'zadržavati se negdje neko (dulje ili kraće) vrijeme' čuo sam i u naseljima sjev. Velebita, gdje isključivo žive Hrvati štokavci-ikavci. Nije potrebno isticati da oba značenja i gl. baviti se i im. sjedište donose i suvremeni hrvatski rječnici. Kako vidimo, značenje »zanimati se čime ili kime« izvedeno je ili sekundarno i javlja se u konstrukciji baviti se (čim, kim, o čemu, oko čega) i oba značenja, i ono pravo i ovo izvedeno, nalaze se podjednako i kod hrvatskih i kod srpskih pisaca.

Da završimo. Osnovna je dužnost onoga koji piše o bilo kakvu problemu da se najprije upozna s onim što je o tom problemu napisano i utvrđeno, jer svaka riječ, a naročito pisana i štampana, mora – kao i novac – imati čvrstu podlogu, inače je njezina vrijednost sumnjiva, a posljedice štetne. Štampana riječ mora čitaoca informirati, a ne dezinformirati.

Pavle Rogić

STANDARDNI JEZIK

Napisao D. Brozović, izdala Matica hrvatska, Zagreb, 1970.

U posljednjih deset godina svjetska se lingvistička znanost vrlo intenzivno bavi problemom standardnosti standardnih jezika u okviru sociolingvističke problematike, tj. istražuju se odnosi standardnih jezika i socijetničkih formacija koje se njima služe. Pojava Brozovićeve knjige »Standardni jezici«